

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep.
0032 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
11/348-18 673.00/BEST

Dato:
Oslo, 11.04.2011

Høring - Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR)

Landsorganisasjonen i Norge viser til departementets brev av 26.01.11 angående ovennevnte.

I. Generelle merknader

LO har tidligere ment det var viktig og nødvendig med en innledende politisk dialog omkring formålsbeskrivelsen for det norske rammeverket. I mangel av en slik bred forankring, er vi ikke kommet videre i utvikling av viktige utdanningspolitiske prinsipper og holdninger som er nødvendige for å utnytte verdien av rammeverket fullt ut. Dette gjelder for eksempel spørsmålet om likeverdige gjennomgående læringsutbyttebeskrivelser og at det norske rammeverket kun vil omfatte formelle kvalifikasjoner fra utdanningssystemet. Flere andre land benytter anledningen til å utvikle systemer for livslang læring som verdsetter kvalifikasjoner fra arbeidslivet. LO oppfatter at dette er noe av essensen i European Qualification Framework og hadde samme forventninger ved inngangen i den nasjonale prosessen.

LO mener videre at departementet legger en smalere beskrivelse til grunn av hva et kvalifikasjonsrammeverk er jamnført med den engelske definisjonen gjengitt i NKR-dokumentet, vedlegg 2 og i definisjonen i 3.2.

LO har tidligere i prosessen kommentert at livslang læringsperspektivet blir vesentlig svekket gjennom disse beslutningene og har samme syn på det foreliggende utkastet. Flere av våre forbund stiller spørsmål ved den konkrete nytteverdien for arbeidstakere og uttrykker skuffelse over at livslang læringsperspektivet ikke er bedre ivaretatt.

II. NKR-dokumentet

1. Antall nivåer og prinsipper for innplassering

Jo flere nivåer man legger opp til, jo større blir utfordringen med å formulere læringsutbytter som har tydelig progresjon. Med få nivåer blir det vanskelig å innplassere nye kvalifikasjoner som ikke korresponderer med de eksisterende utdanningsnivåene. NKR bør kommunisere enkelt med EQF og ikke stenge for en framtidig innplassering av nye kvalifikasjoner om systemet skal fungere dynamisk.

LO foreslår:

Nivåer i NKR:

Sammenheng med nivåer i EQF:

8. Ph.d 3.syklus	EQF 8
7. Master 2.syklus	EQF 7
6. Bachelor 1.syklus	EQF 6
Undernivå: Del av bachelor, Fagskole 2	
5. Fagskole 1 og relevante arbeidslivskvalifikasjoner	EQF 5
Undernivå: Arbeidslivssertifikater	
4. Gjennomført VGO og relevante arbeidslivskvalifikasjoner	EQF 4
Undernivå: Kompetansebevis, enkeltvitnemål	
3. Gjennomført 10.trinn grunnskole	EQF 3
2. Gjennomført 7.trinn grunnskole	EQF 2
1. Ikke gjennomført grunnskole	EQF 1

2. Innplassering av delkvalifikasjoner

LO mener at undernivåene kan fungere for kvalifikasjoner som leder opp til hovedkvalifikasjonen for det gitte nivået, og også omfatte andre typer kvalifikasjoner som har tilnærmet samme læringsutbytte uavhengig av hvordan eller hvor kvalifikasjonen er oppnådd. Nivåene 4-6 er særlig aktuelle for arbeidslivskvalifikasjoner og verdsetting av den uformelle læringen som skjer i arbeidslivet. Vi viser til typene¹ av kvalifikasjoner i det irske rammeverket og har forsøkt å antyde en ønsket retning ut fra det foreliggende forslaget. Se modellen over. For LOs medlemmer er det et videre nasjonalt utviklingsarbeid her som vil avgjøre om kvalifikasjonsrammeverket gir mening for livslang læring, jf. NKR-dokumentet 7.2. og 7.3. LO forventer at arbeidet kommer raskt i gang og inkluderer partene i arbeidslivet i både politikkutforming og i faglig utviklingsarbeid.

---

¹ Hovedkvalifikasjoner, innledende, påbyggende, særskilt hensikt/special purpose kvalifikasjoner osv.

3. Grunnkompetanse

LO mener grunnkompetanse kan synliggjøres som undernivå til gjennomført VGO heller enn som selvstendig nivå.

4 Andre spørsmål, NKR-dokumentet

3.4. Hvem er kvalifikasjonsrammeverket til for

Arbeidstakere som gruppe er kun omtalt i egenskap av å være utdanningssøkende. Vi minner om at trepartsamarbeid i norsk fag- og yrkesopplæring er forankret i ILO-konvensjon nr 142 av 1975 og i Opplæringslovens § 12. Dokumentet må vise til dette formelle grunnlaget der arbeidstakere har en selvstendig og formell rolle som ”interessenter” (Stakeholders).

7. Innplassering av kvalifikasjoner

NHD forvalter Mesterbrevordningen som etter egen lov er gitt selvstendig kompetanse til å fastsette kvalifikasjonskrav for Mestertittelen. LO har antatt at Mesterbrevet ville bli tatt inn på fagskolenivå. (Fagskole 2).

LO savner en fyldigere argumentasjon for avgrensning av realkompetanse. Argumentasjonen i kap.9 punkt 5 om at frivillig sektor og arbeidslivet har liten tradisjon for å formulere læringsutbytte er et godt eksempel på hva LO har forsøkt å uttrykke i referansegruppen. Partene har lenge ønsket et gjennomgående system for realkompetansedokumentasjon, og sist etterlyst denne overfor VOX i den nylig gjennomførte gjennomgangen av praktiseringen av vurdering og dokumentasjon av realkompetanse. LO mener at vi nettopp her, og i sammenheng med kvalifikasjonsrammeverket, kunne uttrykket et nasjonal mål om å utvikle det systemet partene har bedt om.

LO mener at arbeidet som departementet antyder i siste avsnitt under 7.1 må påbegynnes umiddelbart i et trepartssamarbeid der partene i arbeidslivet ikke blir henvist til en referansegruppe, men deltar likeverdig i politikktutviklingen.

8. Kvalitetssikring av rammeverket

Departementet foreslår en evaluering etter 6 år, krav til prosess ved større endringer og ved innplassering av nye kvalifikasjoner. Det kan synes som det utvikles et statisk rammeverk der designen ikke legger til rette for enkel inkludering av nye kvalifikasjoner. Innebærer beskrivelsen i punkt 8 at vi må vente lenge på videre utvikling?

9. Broer til livslang læring Livslang læring og videre arbeid med NKR

LO mener det er svært viktig å utvikle rammeverket videre for å oppnå livslang læring. Det gjelder for eksempel å invitere til en nasjonal diskusjon om vilkår for videre utvikling innen realkompetansevurdering og likeverdig anerkjennelse av kvalifikasjoner.

Videre å innhente oversikt over arbeidslivskvalifikasjoner som kan være aktuelle for innplassering i NKR og å prøve ut bruk av læringsutbyttebeskrivelser i uformell og ikke-formell læring i samfunns- og arbeidsliv.

Arbeidsmobilitet og utdanningsmobilitet

I følge NAV EURES benytter tre av ti virksomheter i næringslivet arbeidskraft fra EU. Nesten like mange offentlige virksomheter gjør det samme. 32% av et utvalg på totalt 2500 offentlig og private virksomheter oppgir at det tror de vil benytte slik arbeidskraft de neste 12 månedene. I hvilken grad rammeverket kan underbygge arbeidsmobilitet er usikkert siden formelle kvalifikasjoner kun utgjør en del av grunnlaget arbeidsgivere vurderer ved ansettelse.

Det norske rammeverket må synliggjøre kvalifikasjoner som gir norske arbeidstakere en mulighet for arbeidsmobilitet. Dersom mange andre land legger opp til å synliggjøre flere ulike typer kvalifikasjoner enn det vårt norske systemet tar sikte på, kan det tenkes oppstå en situasjon der norske kvalifikasjoner underkommuniseres via systemet. I så fall hjelper systemet først og fremst norske arbeidstakere med formelle akademiske kvalifikasjoner og i mindre grad andre.

I utdanningsmobilitet vil dette være annerledes. Vi er ikke kommet videre i hva som skal bli den norske forståelsen av begrepet permeabilitet, og hvilke prinsipper vi skal legge til grunn i norsk tenkning. LO registrerer at det er oppstått mange misforståelser om betydningen av innplasseringen av Bologna-rammeverket med hensyn til rom for andre likeverdige kvalifikasjoner på disse nivåene. Europatraktaten Art. 149 og 150 legger til grunn et prinsipp som sier at nasjonalstatene selv skal råde over utdanningssystemet, herunder organiseringen og gjennomføringen.

III. Læringsutbyttebeskrivelser og nivåbeskrivelser

4. Progresjon og sammenheng mellom nivåbeskrivelsene

Fagskole 1 og 2 - 5 del av Bachelor: Ubetydelig progresjon mellom nivåer
Beskrivelsene gir ingen god forståelse av *forskjellen* mellom kvalifikasjonene. Dersom de skal ligge i ulike nivåer må forskjelligheten/profilen på kompetansen komme tydeligere fram. Alternativt kan man utlede at kompetanseforskjellene er så minimale at de argumenterer for samling i ett og samme nivå.

Mellom Bachelor - del av kvalifikasjon og Fagskole 2 er det i realiteten kun en unik kunnskapsbeskrivelse (kjenne til forsknings- og utviklingsarbeid innenfor fagområdet) og en unik generell kompetanse beskrivelse. (Kan presentere sentralt fagstoff som teorier, problemstillinger og løsninger både skriftlig, muntlig og gjennom andre relevante uttrykksformer). Mange av de andre beskrivelsene er ulike måter å si det samme på uten å godtgjøre vesentlig progresjon.

Eksempel:

En student til høyskolekandidat kommer inn i kvalifikasjonen med generell studiekompetanse og ofte uten spesifikk yrkesfaglig/bransjemessig erfaring. Det blir derfor naturlig å ha en kunnskapsbeskrivelse som angir ” kjenner til fagområdet historie, tradisjoner, egenart og plass i samfunnet” i nivå 5 Del av bachelor, mens det for kandidater med fagopplæring og/eller fagskole er en kunnskap som vil oppnås som følge av opplæring i skole/bedrift/virksomhet og kobling mot et spesifikt fag/bransjeområdet.

Kompetansemål fra Bygg- og anleggsteknikk – felles programfag:

- gjøre rede for anleggsfagernes historiske utvikling og diskutere deres betydning i samfunnsperspektiv (Vg2 Anleggsteknikk)
- gjøre rede for fagernes historiske utvikling og diskutere deres betydning i et samfunnsperspektiv (Vg2 Byggteknikk)

LO mener det ikke utgjør en vesentlig progresjon fra Fag- og yrkeskompetanse til Fagskole 1 og dels 2 med kunnskapsbeskrivelsen ” *kandidaten forstår hvordan egen bransje/yrke er en del av samfunnet.* ”

5. Fullført og bestått videregående opplæring – ett eller to sett av læringsutbyttebeskrivelser

LO mener det ideelt sett burde vært formulert gjennomgående beskrivelser fra nivå 1 til 8 som dekker både akademiske og praktiske kvalifikasjoner i likhet med utkastet til det tyske nasjonal rammeverket. Dette mener vi gir likeverdig tilgang til å innplassere ulike typer kvalifikasjoner på alle nivåer og uavhengig av hvor kvalifikasjonen er oppnådd.

Samtidig er LO usikre på hvor holdningene til likestilling av akademiske og yrkesorienterte kvalifikasjoner står i det norske samfunnet, og ser at vi kan risikere en usynliggjøring av læringsutbyttet i praktiskorienterte kvalifikasjoner ved å ikke utvikle to sett læringsutbytter i denne situasjonen.

LOs forslag tar høyde for to sett læringsutbyttebeskrivelser i VGO , Fagskolen og Bachelor - undernivå (Fagskole 2). Det er viktig å yte rettferdighet til kvalifikasjonen og forståelsen av læringsutbyttet hvis rammeverket skal ha verdi som kommunikasjonsverktøy.

Kommentarer til læringsutbyttebeskrivelser for Fag- og yrkeskompetanse

Fremmedspråk i fag- og yrkesopplæring

Kompetansemål etter 10.trinn i ungdomsskolen er blant annet å forstå muntlige og skriftlige tekster om en rekke ulike emner, å uttrykke seg skriftlig og muntlig med en del presisjon, flyt og sammenheng og presentere og samtale om aktuelle og tverrfaglige temaer.

Hovedområdet kultur, samfunn og litteratur i Vg2 dreier seg om kulturforståelse i vid forstand. Nye medier og utvikling av et språklig repertoar på tvers av fag og emner er sentrale i hovedområdet.

Med dette faglige grunnlaget blir det feil å avgrense ferdighetsbeskrivelsen i fag- og yrkeskompetanse til å gjelde ”innenfor eget arbeidsområde.” Videre kunne man tatt utgangspunkt i de språklige ferdighetsnivåene slik de er formulert i «den felles europeiske referanserammen for språk» (Common European Framework of Reference for Languages –CEF) som skal understøtte at språkkompetanse forstås på en internasjonalt sammenlignbar måte.

Læringsutbyttebeskrivelsen for Nivå 3B: Fullført videregående opplæring, Generell studiekompetanse, i kolonne om generell kompetanse: ”Kandidaten kan lede andre i avgrensede faglige situasjoner”. I tilsvarende punkt for Nivå 3A Fullført videregående opplæring, Fag- og yrkeskompetanse er det nevnt ”Kandidaten kan veilede andre i arbeidet”. LO mener at begrepet ”å lede” passer bedre for fag- og yrkesopplæring, mens veilede passer bedre for studiespesialiserende.

Forslag til endringer og nye beskrivelser

- kan foreta praktisk problemløsning innen eget fagområde (ny)
- forstår fagets/yrkets historiske utvikling og betydning i et samfunnsperspektiv (ny)
- Kandidaten kan lede andre i arbeidet.

6. Fagskolenivået

Kommentar til læringsutbyttebeskrivelser

Læringsstrategier er i læreplanen for Vg3 elektrikerfaget forklart som ”*Opparbeidelse av evne til gjennomgående planlegging, dokumentasjon, system- og utstyrsforståelse og utvikling av læringsstrategier i virkelighetsnære arbeidsoppdrag, skal danne grunnlag for videre refleksjon, fordypning og spesialisering og fungere som byggesteiner for en livslang utviklings- og læringsprosess.* ”

I læringsplakaten beskrives følgende om læringsstrategier: ”*stimulere elevene og lærlingene/lærekandidatene til å utvikle egne læringsstrategier og evne til kritisk tenkning (Oppl.l. § 1-2 og læreplanverkets generelle del)*”

Da blir kunnskapsbeskrivelsen under Fagskole 1 ”kan oppdatere sin yrkesfaglige kunnskap” enten for svak eller overflødig. Dette nivået er allerede forventet i videregående opplæring.

Forslag til endringer og nye beskrivelser - Fagskole nivå 1 og 2

- kan kartlegge en situasjon, identifisere faglige problemstillinger og drive problemløsning i en tverrfaglig sammenheng (endring - ferdighet 4))
- har bransje/sektorkunnskap og forstår fagområdets betydning i et samfunns- og verdiskapingsperspektiv (endring - kunnskap 4)
- kan lede andre og bidra til organisasjonsutvikling (endring - fagskole 2-generell kompetanse 3)
- Det foreslås å ta bort ”kan oppdatere sin yrkesfaglige kunnskap” (fagskole 1- kunnskap) og overføre fra fagskole 2 til 1 ”*har innsikt i egne utviklingsmuligheter*”

Med vennlig hilsen
LANDSORGANISASJONEN I NORGE

Tor-Arne Solbakken
(*sign.*)

Stein Reegård
(*sign.*)

Saksbehandler: Benedikte Sterner

Dette brevet er godkjent elektronisk i Landsorganisasjonen i Norge og har derfor ingen signatur.

VEDLEGG

Eksempler på arbeidslivskvalifikasjoner som har betydning for yrkesutøvelse og livslang læring

Myndighetspålagt sertifikat for finansrådgivere

Sertifikatet gir autorisasjon for kunne gi finansielle råd. Dersom de finansrådgiverne ikke klarer kravet til sertifikatet utløser dette personalmessige konsekvenser for den enkelte rådgiver.

Litt om kravet til autorisasjonen

I den teoretiske kunnskapsprøven skal kandidatene vise at de har den nødvendige fagkunnskap innen seks emneområder (den teoretiske delen må kandidaten ta gjennom BI eller Høyskole):

- Personlig økonomi
- Makroøkonomi
- Finansmarkeder, metoder og portefølje
- Produktgrupper
- Etikk og rådgivningsprosessen
- Regelverk

Praktisk prøve

I den praktiske prøven skal kandidatene vise at de mestrer finansiell rådgivning og god rådgivningsskikk i praksis, og at de har tilstrekkelig bevissthet om etiske dilemmaer. Den praktiske prøven gjennomføres i bedriften. Kandidatene må først ha bestått kunnskapsprøven.